ภาษาสื่ออารมณ์ในวรรณกรรมของประชาคม ลุนาชัย

Language of Emotional Expression in Prachakom Lunachai's Literary works

ปาริชาต เซียะคง

Parichart Seakhong

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษากลศิลป์การสร้างภาษาสื่ออารมณ์ในวรรณกรรมของประชาคม ลุนาชัย โดยเลือกอารมณ์เศร้าซึ่งเป็นอารมณ์หลักที่ผู้ประพันธ์นำเสนอ เพื่อชี้ให้เห็นว่าอารมณ์ในวรรณกรรมของประชาคม ลุนาชัย มีลักษณะเด่นด้วยการสื่อผ่านภาษาอย่างมีวรรณศิลป์ ผลการศึกษาพบว่า ประชาคม ลุนาชัย ได้นำเสนออารมณ์ความรู้สึกของตัวละครผ่านกลศิลป์ทางภาษา ได้แก่ กลศิลป์ด้านการสรรคำและความ และกลศิลป์ด้านการใช้ภาพพจน์ กลศิลป์ทางภาษาดังกล่าวได้กลายเป็นกระบวนการจินตภาพแสดงอารมณ์ภายในของมนุษย์ซึ่งให้คำตอบว่า อารมณ์เศร้าอันยิ่งใหญ่ของมนุษย์คือจิตวิญญาณของมนุษย์ที่ถูกทำลาย

คำสำคัญ : ภาษาสื่ออารมณ์, วรรณกรรมของประชาคม ลุนาชัย

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)

E-mail : parichart.ssj@gmail.com

Abstract

This article aimed to study the literary techniques language of emotional expression in Prachakom Lunachai's literary works by choosing melancholy the main emotion expressed by the author. In addition, the emotions in Prachakom Lunachai's literary works are outstanding with the use of literary language. The study found that Prachakom Lunachai conveys characters' emotions through the use of literary techniques i.e. words choice and means including metaphor. The literary language was the processing of imagery that showed human internal emotions which led to the conclusion that human's greatest sorrow is the destruction of the human spirit.

Keywords : Language of Emotional, Prachakom Lunachai's literary works

บทนำ

วรรณกรรมปัจจุบันเป็นผลงานสร้างสรรค์รูปแบบหนึ่ง มีเนื้อหาอันเกิดจากโลกทัศน์ของนักเขียนที่มีต่อมนุษย์และวิถีของมนุษย์ในสังคม และนำมาถ่ายทอดด้วยกลศิลป์ที่แตกต่างกันไป ประชาคม ลุนาชัย เป็นนักเขียนนวนิยายและเรื่องสั้นที่มีผลงานออกมาอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับในวงการวรรณกรรม และได้รับรางวัลจากงานเขียนประเภทเรื่องสั้นและนวนิยายจากองค์กรต่าง ๆ อาทิ รางวัลจากสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย รางวัลจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ รางวัลจากสมาพันธ์องค์กรพัฒนาหนังสือและการอ่าน รางวัลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และรางวัลเซเว่นบุ๊คอวอร์ด จากบริษัทมหาชนจำกัด ซี.พี. เซเว่นอีเลฟเว่น รวมทั้งเคยได้รับพิจารณาผลงานเข้ารอบ 1 ใน 7 เล่ม และเข้ารอบ 1 ใน 10 เล่มสุดท้ายของรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ดังที่ วัลยา วิวัฒน์ศร (2540,108) ได้กล่าวถึงนักเขียนผู้นี้ไว้ว่า

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)
E-mail : parichart.ssj@gmail.com

ในความเป็นนักเขียนของประชาคม ลุนาชัย เพียง 3 ปี เขาก้าวไกลถึงขนาดนี้ และล่าสุดได้รับรางวัลเรื่องสั้นชมเชยจากสมาคมภาษาและหนังสือ พ.ศ. 2539 จากเรื่องตอไม้ ตีพิมพ์ในเนชั่นสุดสัปดาห์ นับว่าเขาเดินมาถูกทางแล้ว และยังเดินได้ต่อไปอย่างทระนงองอาจในวงการวรรณกรรมสร้างสรรค์แห่งนี้ คนที่จบชั้นมัธยมต้น แต่สร้างการศึกษานอกระบบให้ตัวเอง ได้อ่าน ได้คิด ได้ฝึกเขียนมาตลอด อยู่ในโรงเรียนชีวิตและไม่ปิดขังตัวเองจากการแสวงหาความหมายของชีวิต เฝ้าพินิจพิเคราะห์ความเป็นไปของสังคม ผลงานของเขาย่อมมิต่างไปจากใบปริญญาบัตรมอบศักดิ์และสิทธิ์แก่ผู้สร้างนั้นเอง

งานวรรณกรรมของประชาคม ลุนาชัย สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตมนุษย์ในสังคมของคนปลายแถว ภาพชีวิตของคนเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกหรืออารมณ์ที่เต็มไปด้วยความหดหู่ขมขื่น หรือโศกเศร้าในชะตากรรมชีวิตของตนเอง รวมไปถึงอารมณ์เหงา เศร้า เปล่าเปลี่ยวในภาพชีวิตที่แหว่งเว้า จินตภาพที่สื่อภาพของคนเหล่านี้ ส่วนหนึ่ง ประชาคม ลุนาชัย ถ่ายทอดออกมาด้วยกลศิลป์ทางภาษาซึ่งจะแสดงการใช้ภาษาอย่างมีศิลปะ กระทบอารมณ์ความรู้สึกของผู้อ่าน

กลศิลป์ทางการใช้ภาษานี้เป็นสิ่งสำคัญของการสร้างงานวรรณกรรม ดังที่ หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2543,6-7) ได้กล่าวถึงภาษาในวรรณคดีว่า

ภาษาของวรรณคดีคือภาษาที่บรรจงเลือกสรรมาเพื่อกระทบอารมณ์ ที่ใช้คำว่าบรรจงหาได้หมายความว่า วรรณคดีจะต้องใช้แต่ถ้อยคำที่คนทั่วไปถือว่าไพเราะสุภาพไม่ วรรณคดีอาจใช้คำที่คนถือว่าเป็นคำหยาบก็ได้ ถ้าหากผู้รจนาจงใจใช้คำหยาบเพื่อให้เกิดอารมณ์ตามเจตจำนงของผู้รจนา สรุปแล้วก็คือ พันธกิจของวรรณคดีมีต่อการใช้ภาษาเพื่อบันเทิง หรือจรรโลง หรือยก หรือกดอารมณ์ ยังความรื่นเริงให้เกิดเพราะภาษา ยังความโศกเศร้าให้เกิดโดยอาศัยถ้อยคำที่ใช้และโดยกลศิลป์ต่าง ๆ

ภาษาที่ใช้ในวรรณคดีหรือวรรณกรรมจึงต้องเป็นภาษาที่เลือกสรรและสามารถสร้างอารมณ์สะเทือนใจอันจะเป็นพลังให้ผู้อ่านได้รับรู้และเข้าถึงคุณค่าของงานได้อย่างลึกซึ้ง เพราะหากไม่สามารถสร้างวรรณศิลป์ในงานได้ สารอันงดงามมีคุณค่านั้นก็ไม่อาจมี ‘พลัง’ อันสมบูรณ์ที่จะสร้างความยิ่งใหญ่อมตะให้แก่งานเขียนนั้น ๆ ได้ (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2549,1-2)

ในฐานะนักเขียน ประชาคม ลุนาชัย ได้แสดงให้เห็นการใช้กลศิลป์ทางภาษาอย่างมีชั้นเชิง อิราวดี ไตลังคะ (2543,84) ได้กล่าวถึงวิธีใช้คำพูดเกินจริงในเรื่องสั้น โศกนาฏกรรม

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)
E-mail : parichart.ssj@gmail.com

ของประชาคม ลุนาชัย ว่า “ภาพของแม่ที่บรรยายอย่างเกินจริงสร้างความสะเทือนอารมณ์อย่างรุนแรงเพราะจินตภาพช่างแปลกประหลาด” นักวิจารณ์วรรณกรรมมีความเห็นว่า ประชาคม ลุนาชัย ได้สั่งสมทักษะความชำนาญมาจนถึงขั้นที่สามารถตัดสินได้ว่ามีความเจนจัดและช่ำชองเชี่ยวชาญใน ชั้นเชิงภาษา แม่นยำในความหมายของถ้อยคำอันส่งผลให้การสื่อความเกิดพลังทางความคิด ซึ่งสามารถสร้างและกระทบอารมณ์ความรู้สึกด้วยเรื่องราวที่นำเสนอได้เป็นอย่างดี [ภาคย์ จินตนมัย. ชาวกรุง 2000, 23-29 กรกฎาคม 2543. (หลังปกหนังสือนวนิยายคนข้ามฝัน พิมพ์ครั้งที่ 5)] ดังเช่น นวนิยายฝั่งแสงจันทร์ ที่ประสบความสำเร็จโดยผ่านเงื่อนไขขององค์ประกอบด้านการเขียนที่ เปี่ยมล้นด้วยเนื้อหาสาระ (สกุล บุณยทัต, 2540,6)

ในบทความนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานให้สอดคล้องกับความคิดเห็นของนักวิชาการและนักวิจารณ์ข้างต้นว่า วรรณกรรมของประชาคม ลุนาชัย ใช้ภาษาที่ให้พลังทางอารมณ์ ทั้งนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นการเสนออารมณ์ของกลุ่มคนปลายแถวของสังคม อาทิ ชาวประมง โสเภณี พ่อค้าแม่ค้า กรรมกร คนหาเช้ากินค่ำ เป็นต้น ผู้วิจัยได้ทดลองวิเคราะห์อารมณ์ของคนกลุ่มนี้ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในวรรณกรรมของประชาคม ลุนาชัย ที่มักจะสื่อให้รู้สึกถึงความลึกซึ้งของอารมณ์หดหู่สะเทือนใจ เป็นอารมณ์ที่เกิดจากกลศิลป์ในการใช้ภาษา ซึ่งกล่าวอย่างกว้าง ๆ ได้ 2 ประการ คือ กลศิลป์ด้านการเลือกสรรคำและความ และกลศิลป์จากการใช้ภาพพจน์ ทั้งนี้ โดยถือว่าแนวการศึกษากลศิลป์ 2 ประการนี้จะนำไปสู่การสื่ออารมณ์ของตัวละครที่ละเอียดอ่อนลึกซึ้งอันเป็นส่วนสำคัญของการสร้างจินตภาพในวรรณกรรม

การสรรคำ ความ และภาพพจน์นี้ ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิเคราะห์จากหนังสือ “เจิมจันทน์กังสดาล : ภาษาวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทย” ของ สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา พิมพ์ครั้งที่ 2 หน้า 13-50 หนังสือ “สุนทรียภาพในภาษาไทย” ของ ดวงมน จิตร์จำนงค์ พิมพ์ครั้งแรก หน้า 72-199 และหนังสือ “หอมโลกวรรณศิลป์ : การสร้างรสสุนทรีย์แห่งวรรณคดีไทย” ของ ธเนศ เวศร์ภาดา พิมพ์ครั้งแรก หน้า 41-52 มาเป็นฐานความรู้ในการเขียนบทความเรื่องนี้

การวิเคราะห์นี้ ผู้วิจัยใช้เรื่องสั้นและนวนิยายที่สื่ออารมณ์ของกลุ่มคนหาเช้ากินค่ำซึ่งเป็นเรื่องสั้นและนวนิยายที่ได้รับรางวัลจำนวน 6 เล่ม ได้แก่

1. รวมเรื่องสั้น ลูกแก้วสำรอง ได้รับรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ประจำปี 2540

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)
E-mail : parichart.ssj@gmail.com

2. รวมเรื่องสั้น นาฏกรรมแห่งชีวิต ได้รับรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ประจำปี 2543

3. รวมเรื่องสั้น คนเล็กหัวใจมหึมา...มหาสมุทร ได้รับรางวัลชมเชยจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปี 2550

4. นวนิยาย คนข้ามฝัน ได้รับรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ประจำปี 2544 ได้รับเลือกเป็นหนังสือดี 1 ใน 100 เล่ม ที่เด็กและเยาวชนควรอ่านของคณะกรรมการกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

5. นวนิยาย กลางทะเลลึก ได้รับรางวัลชมเชยจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ประจำปี 2547 ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 3 รางวัลเซเว่นบุ๊คอวอร์ด ครั้งที่ 1 จาก บริษัทมหาชน จำกัด ซี.พี. เซเว่นอีเลฟเว่น ประจำปี 2547

6. นวนิยาย เขียนฝันด้วยชีวิต ได้รับรางวัลดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวง ศึกษาธิการ ประจำปี 2549 ได้รับรางวัลชนะเลิศ รางวัลเซเว่นบุ๊คอวอร์ด ครั้งที่ 4 จาก บริษัทมหาชน จำกัด ซี.พี. ออลล์ประจำปี 2550

กลศิลป์ด้านการเลือกสรรคำและความ

1. กลศิลป์ด้านการเลือกสรรคำ

ประชาคม ลุนาชัย ถ่ายทอดอารมณ์ของกลุ่มคนปลายแถวโดยผ่านชุดคำที่แสดงอารมณ์เหงา เศร้า หดหู่ เช่น จากพราก หดหู่ เจ็บปวด อ้างว้าง เปลี่ยวเหงา ว้าเหว่ ขมขื่น รวมถึงคำที่ให้อารมณ์ความรู้สึกไปในทางเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน อาทิ อดกลั้น เฝือฝืน ตื่นตระหนก ขวัญเสีย รอนแรม เหนื่อยปางตาย ชุดคำชุดนี้เป็นชุดคำที่ประชาคม ลุนาชัย นำมาใช้ซ้ำกันในวรรณกรรมตลอดเวลาเมื่อต้องการจะสื่อให้เห็นถึงอารมณ์ของคนปลายแถว พิเคราะห์ได้ว่าเป็น ชุดคำที่แสดงถึงอารมณ์อันน่าหดหู่ใจของมนุษย์ที่ต้องการความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ความเหงาที่เกิดจากความว้าเหว่ การพลัดพรากจากครอบครัว ความเจ็บปวดซึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อมที่ทำให้รู้สึกเกิดความไม่เป็นธรรมในสังคม

ความรู้สึกเหล่านี้ ประชาคม ลุนาชัย ได้ถ่ายทอดไว้ในวรรณกรรมหลายเรื่องซึ่งจะขอยกตัวอย่างพอสังเขป เช่น นวนิยายกลางทะเลลึก ประชาคม ลุนาชัย ให้ตัวละคร ‘ไต๋ทึ่ม’

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)
E-mail : parichart.ssj@gmail.com

และ ‘ปลิว’ เกิดความรู้สึกเหงาทุกครั้งเมื่อต้องออกทะเล เนื่องจากสภาพแวดล้อมกลางท้องทะเลที่มีเพียงน้ำกับท้องฟ้า ซึ่งไม่สามารถหาสิ่งใดมาเติมเต็มความอ้างว้างและทดแทนความเหงาได้ ดังข้อความว่า

แกกินเหล้ามาตั้งแต่วัยแรกหนุ่ม เหล้าทำให้ไต๋ทึ่มเข้าใจทะเล โลกอันแสน เปลี่ยวเหงา และชีวิตที่หนักหนาสาหัสเช่นนี้ หากใครทนอยู่กับมันโดยไม่กินเหล้าก็ใจแข็งเป็นเพชรแล้ว

(นวนิยายกลางทะเลลึก หน้า 73)

ตัวอย่างข้างต้นนี้สังเกตได้ว่า ผู้ประพันธ์ได้เสนอภาพชาวประมงควบคู่กับท้องทะเลเวิ้งว้างกว้างใหญ่ไม่ต่างจากอารมณ์ภายในใจของมนุษย์ อนุมานได้ว่าตัวละครรู้สึกเหงา ว้าเหว่ ไปตามสภาพแวดล้อม ส่งผลให้ต้องการความรัก การมีครอบครัวที่สมบูรณ์แบบ ตัวละครจึงย้อมใจด้วยเหล้าเพื่อทดแทนอารมณ์เหงาที่ทำให้รู้สึกอ้างว้างเดียวดาย อีกตัวอย่างในเรื่องสั้น ฝั่งสุดท้าย ผู้เขียนได้ถ่ายทอดเรื่องราวของตัวละคร ‘เฒ่าชุบ’ จุมโพ่ของเรือลำหนึ่งที่อยู่เป็นโสดมาถึงวัยชรา ชีวิตที่ต้องออกทะเลเป็นส่วนใหญ่กลายเป็นข้อจำกัดที่ทำให้เฒ่าชุบไม่สามารถมีครอบครัวเหมือนคนอื่น ถึงจะทำงานหนักก็แลกได้เพียงความเหงา แม้เฒ่าชุบจะมีเงินซื้อเรือนร่างของผู้หญิงขายตัวมากเพียงใดก็ไม่สามารถชดเชยกับความเปลี่ยวเหงาที่อยู่ในใจ ดังที่ประชาคม ลุนาชัย ได้เปรียบเทียบความเปลี่ยวเหงาของ ‘เฒ่าชุบ’ ผ่านตัวละครอีกตัวคือ ‘จุมโพ่คนใหม่’ ดังข้อความว่า

จุมโพ่คนใหม่ออกทะเลเพราะความจำเป็น เพื่อภาระหน้าที่ของพ่อและสามีที่ดี ต่างกับแก (เฒ่าชุบ-ผู้วิจัย) ที่เปรียบเหมือนเรือไร้ฝั่ง ทำงานหนักตลอดชีวิตแลกค่าจ้างเพื่อทิ้งถมลงในห้วงความอ้างว้าง

(ฝั่งสุดท้าย ใน รวมเรื่องสั้นลูกแก้วสำรอง หน้า 48-49)

ความเปลี่ยวเหงาในชีวิตไม่ต่างกันกับเวิ้งทะเล ผู้หญิงกี่คน เหล้ากี่ขวด และเงินจำนวนมหาศาลเท่าใดยากถมมันให้อิ่มเต็มได้ ยิ่งมาเป็นเฒ่าชุบในวันนี้ ความว้าเหว่ของแกต่อให้เอาทะเลทั้งผืนหย่อนลงก็ยังยากที่จะอิ่มเต็มในความรู้สึก

(ฝั่งสุดท้าย ใน รวมเรื่องสั้นลูกแก้วสำรอง หน้า 49-50)

ในเรื่องหญิงหม้ายแห่งหมู่บ้านชายฝั่งทะเล ได้เล่าถึงภรรยาของชาวประมงคนหนึ่งที่ต้องพลัดพรากจากสามีอยู่บ่อยครั้งเพราะสามีต้องออกเรือหาปลา ทำให้ผู้หญิงคนนั้นเกิดความรู้สึกบางอย่างขึ้นในจิตใจ ดังข้อความว่า

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)
E-mail : parichart.ssj@gmail.com

อีกนานแค่ไหนหล่อนกับเขาจะได้อยู่ด้วยกันตลอดไป ไม่มีการจากพราก นอนเคียงข้างกันทุกคืน ตื่นขึ้นมาเห็นหน้ากันทุกเช้า

(หญิงหม้ายแห่งหมู่บ้านชายฝั่งทะเล ใน รวมเรื่องสั้นคนเล็กหัวใจมหึมา...มหาสมุทร หน้า 63)

ความรู้สึกที่ว่านี้คือความเศร้า เพราะการที่สามีภรรยาไม่ได้อยู่ด้วยกันย่อมทำให้ความสุขความอบอุ่นในครอบครัวจางหายไป คำว่า “จาก” เกิดขึ้นทุกครั้งที่สามีต้องออกเรือ แต่คำว่า “จากพราก” มีความหมายหนักแน่นขึ้นเพราะ “พราก” อธิบายต่อไปได้ว่าอาจจะไม่ได้พบกันอีก ภรรยาที่เฝ้ารอคอยการกลับมาของสามีจึงหวาดวิตกว่าสามีจะได้กลับมาหรือไม่ หญิงคนนี้จึงได้แต่คิดว่าอีกนานเท่าใดที่เธอและสามีจะได้อยู่ด้วยกันโดยไม่มีการจากพรากกันอีกต่อไป

ภาพกลุ่มชาวประมงที่สื่อความรู้สึกออกมาด้วยคำว่า เปลี่ยวเหงา อ้างว้าง ว้าเหว่ และจากพราก แสดงภาพของชาวประมงที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว ครอบครัวจะสมบูรณ์แบบได้อย่างไรในเมื่ออาชีพที่หาเช้ากินค่ำอยู่นี้เป็นอาชีพที่ “มองไม่เห็นฝั่ง” ประชาคม ลุนาชัย จึงพรรณนาภาพของครอบครัวที่แหว่งเว้าด้วยอารมณ์เหงาและหวาดหวั่นของเมียชาวประมงที่ประสบปัญหา “จากพราก” อยู่ตลอดเวลาเกือบทุกค่ำคืน และสภาพของลูกที่ขาดหัวหน้าครอบครัวที่จะคอยดูแลเอาใจใส่ ลูก ๆ ของชาวประมงจึงตกอยู่ในสภาพ “เนื้อตัวมอมแมม บ้างจับกลุ่มวิ่งเล่นกันอยู่ตามละแวกบ้าน บ้างนั่งออกันอยู่ที่ใต้ถุนสกปรกด้วย สีหน้าหม่นหมอง” (นิยายจากชายฝั่ง ใน รวมเรื่องสั้นลูกแก้วสำรอง หน้า 61) และเมื่อใดที่ความทุกข์ทับถมเข้ามาสภาพครอบครัวก็จะยิ่งน่าหดหู่สะเทือนใจมากขึ้น ดังที่ ประชาคม ลุนาชัย แสดงภาพปัญหาครอบครัวที่ขาดผู้นำไว้ในเรื่องสั้น นิยายจากชายฝั่ง โดยให้ตัวละคร ‘หมึก’ ลูกชายของนายท้ายเรือประมงลำหนึ่งซึ่งถูกจับขังคุกอยู่ที่ประเทศเวียดนาม เปลี่ยนบทบาทมาเป็นหัวหน้าครอบครัวแทนพ่อ ต้องทำงานหาเงินเลี้ยงดูแม่ที่เป็นอัมพาตครึ่งตัว ภาพของเด็กชายวัยสิบขวบคนนี้จึงแตกต่างจากเด็กทั่วไปที่ควรจะร่าเริงสดใสมีความสุข แต่กลับหดหู่ทุกข์เศร้าด้วยภาระที่หนักเกินกำลัง ดังข้อความว่า

ทุกครั้งที่เห็นหมึกเผยอยิ้ม ข้าพเจ้าสังเกตเห็นความผิดปกติบางอย่าง แม้ยามที่เขาหัวเราะ กังวานเสียงยังแฝงความหดหู่ ริ้วรอยความร่าเริงทุกอย่างที่ออกมาจากตัวเด็กคนนี้ราวกับเต็มไปด้วยความอดกลั้นและเฝือฝืน

(นิยายจากชายฝั่ง ใน รวมเรื่องสั้นลูกแก้วสำรอง หน้า 63)

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)
E-mail : parichart.ssj@gmail.com

จากข้อความข้างต้น ภาพของเด็กชายที่ต้องรับภาระหนักเกินวัยทำให้ความสดใสร่าเริงจางหายไป อารมณ์เศร้าถูกฉายออกมาด้วยการพรรณนาถึงกิริยาอาการว่า แม้ในยามหัวเราะกังวานเสียงยังแฝงไปด้วยความหดหู่ การใช้คำคู่ตรงข้ามระหว่างความร่าเริงกับความอดกลั้นและเฝือฝืน สื่อให้ผู้อ่านรับรู้ถึงความทุกข์เศร้าที่คอยยับยั้งความสุขมิให้เกิดขึ้นกับตัวละครได้อย่างเต็มที่ ภาพของหมึกที่ต่างไปจากเด็กคนอื่น ทำให้ดูเหมือนว่าสภาพแวดล้อมได้มอบความไม่เป็นธรรมให้กับเด็กคนนี้

คนปลายแถวของประชาคม ลุนาชัย นอกจากชาวประมงที่ดูเหมือนจะเป็นกลุ่มคนที่ผู้เขียนนำมาเป็นตัวละครมากที่สุดแล้ว ยังประกอบด้วยแม่ค้าหาบเร่ คนเก็บของเก่า คนขับซาเล้ง รปภ. เป็นต้น ดังปรากฏในนวนิยายเขียนฝันด้วยชีวิต ตัวละครเหล่านี้เป็นตัวแทนของกลุ่มคนหาเช้ากินค่ำที่ทำงานหนักลำบากแลกกับค่าแรงที่ไม่พอเลี้ยงชีพ ภาพของแม่ค้าหาบเร่ถูกตำรวจเทศกิจไล่จับ สะท้อนถึงปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพ ประชาคม ใช้คำว่า ‘รอนแรม’ แสดงภาพชีวิตที่ระหกระเหิน เพื่อสื่อถึงความทุกข์ยากในชีวิต และคำว่า ‘ตื่นตระหนกขวัญเสีย’ แสดงถึงความหวาดหวั่น ความเศร้าสลดในชะตากรรมที่ตนต้องเผชิญ ดังข้อความว่า

แม่ค้าหาบเร่เพิ่มมากขึ้น ในคืนที่ตำรวจเทศกิจระดมกำลังมาไล่จับต่างกระเจิงกันไปคนละทิศละทาง เสียงหวูดและเสียงระฆังทำหน้าที่ของมัน เสียงร้องลั่นอย่างตื่นตระหนกขวัญเสียของแม่ค้าหาบเร่หน้าใหม่แทรกในบรรยากาศของการรอนแรม เด็กสาววัยสิบหกจากร้อยเอ็ดรายหนึ่งถึงจับไข้ตัวสั่นสะท้าน ภายหลังรอดพ้นมือตำรวจไปอย่างหวุดหวิด หล่อนไม่เคยโดนไล่จับและไม่คาดคิดว่าสิ่งที่หล่อนทำอยู่นี้เป็นความผิดร้ายแรง

(นวนิยายเขียนฝันด้วยชีวิต หน้า 45)

ประชาคม ลุนาชัย ให้ภาพตัวละคร ‘ผม’ เป็นคนเก็บของเก่าสกปรกจนได้รับบาดเจ็บจากการทำงานเพื่อแลกกับค่าแรงที่ไม่คุ้มค่า ทำให้เขารู้สึกท้อแท้และทุกข์ทรมานใจ

ของเก่าทุกชนิดหนักและสกปรก ไม่ว่าจะเป็นกระสอบปุ๋ยบรรจุเศษลวดสลิง หม้อและถังอลูมิเนียมบุบบู้บี้ แท่งเหล็กขึ้นสนิม เศษทองแดง สังกะสี ตะกั่ว ลวดหนาม ตกบ่ายของเก่าบนกระบะรถเต็มเหยียด เราต้องยืนโหนห้อยอยู่ทางด้านท้าย

จบงานวันแรกผมนอนแผ่หลา ถามตัวเองว่าคุ้มค่าไหมกับรายได้เดือนละแปดร้อยบาทงานสกปรกและเหนื่อยปางตายเช่นนี้ ผมควรสู้ต่อไปไหม

(นวนิยายเขียนฝันด้วยชีวิต หน้า 100-101)

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)
E-mail : parichart.ssj@gmail.com

ภาพของคนขับซาเล้งส่งขนมปังที่ดำรงอยู่ในโลกของความเป็นจริงอันแสนเจ็บปวดและขมขื่น แต่หล่อเลี้ยงได้ด้วยการสร้างโลกแห่งความใฝ่ฝันของตนเอง บทความหรือบทกวีที่เขียนแล้วได้รับการตีพิมพ์เป็นพื้นที่ที่ไม่ได้ตีค่าด้วยราคา แต่โลกหนังสือเปิดพื้นที่ให้คนตัวเล็ก ๆ คนนี้ได้รู้สึกถึงความมีคุณค่าในตัวตนที่มีผู้อื่นมองเห็นและยอมรับความรู้สึกนึกคิดของเขาโดยไม่จำเป็นต้องรู้จักกัน ดังข้อความว่า

ผมควบซาเล้งจากหน้าตลาดเจ้าพรหมมาถึงย่านหัวรอ แวะดูใบปิดที่โรงหนัง แล้วมาอ้อยอิ่งอยู่หน้าแผงหนังสือ... บทความที่ส่งไปนิตยสารฟุตบอลเมื่อห้าเดือนก่อนได้ลงตีพิมพ์แล้ว และมีบทกลอนลงพิมพ์ในหนังสือแนวชีวิตจริงอีกชิ้นหนึ่ง อ่านทบทวนคร่าว ๆ ด้วยความปลื้มปีติ ... เป็นงานที่ผมทำด้วยใจรัก ไม่ช่วยให้รายได้เพิ่มขึ้นมากกว่าเดือนละ หกร้อยบาท แต่มันช่วยหล่อเลี้ยงหัวใจที่ขมขื่นของผมให้ยืนหยัดสู้โลกได้อย่างไม่เจ็บปวดมากนัก

(นวนิยายเขียนฝันด้วยชีวิต หน้า 223)

นอกจากนี้ ประชาคม ลุนาชัย ยังแสดงภาพของเจ้าหน้าที่ รปภ. ของอพาร์ตเมนต์แห่งหนึ่งซึ่งได้รับความไม่เป็นธรรมจากนายจ้างที่หักเงินเดือนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายจิปาถะ จนทำให้เขาเหลือรายได้ไม่พอเลี้ยงชีพ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย ดังข้อความว่า

เขาซูบผอมลง แก้มตอบลึก เอวคอดกิ่วจนกางเกงที่เคยสวมใส่ได้พอดีหลวมโพรก ค่าแรงวันละร้อยบาทตกถึงมือเขาจริง ๆ ไม่ถึงหกในสิบ ถูกหักเป็นค่าประกัน ค่าชุด ภาษีประกันสังคม และค่าห้องอีกเดือนละร้อยห้าสิบบาท

(นวนิยายเขียนฝันด้วยชีวิต หน้า 414)

ภาพของกลุ่มคนหาเช้ากินค่ำที่ว่านี้ นอกจากจะทำให้มองเห็นภาพการทำงานหนักอย่างยากลำบากแลกกับค่าจ้างเพียงน้อยนิดจนเกิดความขัดสนเรื่องค่าใช้จ่ายแล้ว คำหลายคำที่สื่อความหมายไปในทางลบอย่าง อดกลั้น เฝือฝืน ตื่นตระหนก ขวัญเสีย เหนื่อยปางตาย ซูบผอม ตอบลึก และคอดกิ่ว ที่นำมาใช้ควบคู่กับความเหน็ดเหนื่อยและหิวโหย ทำให้ภาพของความทุกข์ยากเด่นชัดขึ้น ภาพของคนชุดหนึ่งต่างอาชีพซึ่งรวมกันเป็นกลุ่มก้อนของคนปลายแถวที่ถูกเอารัดเอาเปรียบทั้งกายและใจจนซูบผอมและท้อแท้ต่อการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องราวที่จะทำให้คนในสังคมได้ตระหนักว่า ในการประกอบอาชีพสุจริตของกลุ่มคนปลายแถว สังคมน่าจะเปิดพื้นที่ให้กับคนกลุ่มนี้ได้ยืนอยู่อย่างสง่างาม ทำงานอย่างมนุษย์ที่มีเลือดเนื้อและจิตวิญญาณ ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจนมนุษย์กลายเป็นเครื่องจักรที่ผุกร่อนเสื่อมสภาพจนมิอาจขับเคลื่อนได้อีกต่อไป

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)
E-mail : parichart.ssj@gmail.com

2. กลศิลป์ด้านการเลือกสรรความ

การถ่ายทอดอารมณ์เศร้าของกลุ่มคนปลายแถวมิได้จำกัดอยู่เพียงการใช้ชุดคำ แต่ยังได้ถ่ายทอดผ่านเนื้อความซึ่งให้อารมณ์เศร้าได้ไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน ภาพชุดชาวประมงยังคงสื่ออารมณ์ได้ล้ำลึกด้วยถ้อยความที่ซ้ำความมากกว่าครั้งเดียว ตัวอย่างเรื่องหอรักในคืนเหน็บหนาว ประชาคม ลุนาชัย ให้ตัวละคร 'ลัดดา' รอคอยการกลับมาของสามีชาวประมงที่กำลังติดคุกพม่าอย่างไม่มีกำหนดกลับ ความโศกเศร้าจึงอยู่ที่การรอคอยอย่างไร้ความหวัง ดังข้อความว่า

ในลำแสงเลือนรางที่ส่องลอดหน้าต่าง หล่อนนอนตะแคงอยู่บนเตียง สอดแขนกอดหมอนข้าง ปลอกหมอนที่หล่อนหนุนอยู่ค่อย ๆ เปียกชื้น ยิ่งวันคืนผ่านเลยไป คราบรอยน้ำตาบนปลอกหมอนยิ่งซ้อนทับกันมากขึ้น

กี่หนาวแล้วที่หล่อนตื่นขึ้นมาตอนตีสี่ครึ่ง กอดผ้าห่มไว้กับอก ทางแสงจันทร์ซึ่งสาดทอเข้ามาทางหน้าต่างกระทบปลอกหมอนเปื้อนน้ำตา

(หอรักในคืนเหน็บหนาว ใน รวมเรื่องสั้นคนเล็กหัวใจมหึมา...มหาสมุทร หน้า 92 และหน้า 100)

เนื้อความข้างต้น ได้บอกความนัยถึงความเศร้าของผู้หญิงที่รอคอยสามีกลับบ้านด้วยความหวั่นวิตก เพราะเกรงว่าสามีจะไม่ได้กลับมา "น้ำตาบนปลอกหมอนที่ซ้อนทับกัน" สื่อให้ผู้อ่านรู้สึกได้ว่าความเศร้าได้มาเยือนนางทุกค่ำคืนเป็นระยะเวลาอันยาวนานโดยไม่รู้ว่าอนาคตจะเป็นเช่นใด ดังความว่า "กี่หนาวแล้วที่หล่อนตื่นขึ้นมาตอนตีสี่ครึ่ง" ผู้หญิงคนนี้คงไม่ได้รู้สึกเศร้าเพียงอย่างเดียว แต่อารมณ์เบื้องลึกเกิดจากการผนวกอารมณ์อ้างว้างและหวาดหวั่นจนซ้อนทับกันเป็น "คราบน้ำตาบนปลอกหมอน" อย่างน่าเห็นใจ

ส่วนอารมณ์เหงาเปล่าเปลี่ยวของชาวประมงมักแสดงออกอย่างชัดเจนเมื่ออยู่กลางทะเล ดังข้อความว่า

ปลิวรู้ว่าทะเลเป็นโลกที่เงียบเหงา แม้อาหารการกินจะล้นเหลือ แต่ใจหิวยากจะหาสิ่งใดมาเติมให้เต็ม

(นวนิยายกลางทะเลลึก หน้า 76)

เนื้อความในตัวอย่างไม่ได้แสดงภาพที่น่าสงสารด้วยการกล่าวถึงความอดอยากหรือความยากจน เพราะมีการกล่าวถึง "อาหารการกินล้นเหลือ" แต่ถึงแม้กายจะอิ่มแต่สิ่งที่ขาดคือ "ใจ

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)
E-mail : parichart.ssj@gmail.com

ยังคงหิว” ความข้างต้นนี้สื่อความรู้สึกรันทดหดหู่ที่ต้องเผชิญกับความอ้างว้าง ขาดไออุ่นรักจากคนในครอบครัว นามธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่ใจขาดนี้ยากที่จะเติมเต็มได้ด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม

นอกจากความรู้สึกเปลี่ยวเหงาที่ชาวประมงต้องเผชิญเมื่ออยู่กลางทะเลแล้ว ความเจ็บปวดใจยังเกิดจากความพลาดจากสิ่งที่หวัง ความคิดฝันถึงอนาคตที่สวยงามแต่ไร้หนทางที่จะทำให้เป็นจริงได้ นำมาซึ่งความโศกาอาดูรต่อชีวิต ดังข้อความว่า

ความฝันกับชีวิตจริงของผมก็คล้ายเม็ดฝนกับผิวน้ำ ขัดแย้งบาดลึกเกิดเป็นแผลในใจซ้ำแล้วซ้ำเล่า ทว่าม่านเม็ดฝนและน้ำเค็มใช้เวลาไม่นานก็ประสานเป็นเนื้อเดียวกัน ไม่เหมือนความฝันในชีวิตของผมที่กลายเป็นเนื้อเดียวกับความจริงยากเย็นแสนเข็ญเหลือเกิน

(นวนิยายเขียนฝันด้วยชีวิต หน้า 260-261)

เนื้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความผิดหวังจากสิ่งที่คาดหวังไว้ เพราะ “ความฝันกับชีวิตจริง” เป็นคนละเรื่องที่สวนทางกันและขัดแย้งกัน ทำให้ความฝันนั้นย้อนกลับมาทำร้ายจิตใจตนเองซึ่ง “บาดลึกเกิดเป็นแผลในใจซ้ำแล้วซ้ำเล่า” ทุกครั้งที่มีความฝัน ความข้างต้นจึงสื่อให้เห็นถึงความทดท้อใจในชีวิตของชาวประมง

กลศิลป์จากการใช้ภาพพจน์

นอกจากชุดคำและความแล้ว ประชาคม ลุนาชัย ยังใช้ภาพพจน์ในการสื่อภาพตัวละครอย่างโดดเด่น อารมณ์ของชุดคนปลายแถวแม้แสดงความเปรียบด้วยอารมณ์อันละเอียดอ่อนก็ยังทำให้ภาพชีวิตเหล่านั้นเต็มไปด้วยความเว้าแหว่งน่าสะเทือนใจ โดยเฉพาะการแสดงให้เห็นศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่ถูกทำลาย เป็นการซ้ำเติมชีวิตที่มนุษย์ทำร้ายมนุษย์ด้วยกันเอง ตัวอย่างเช่น ประชาคม ลุนาชัย ได้แสดงภาพอุปมาและอุปลักษณ์ชีวิตของหญิงชราอดีตโสเภณีที่ประกอบอาชีพนี้ยาวนานกว่า 30 ปี ด้วยการอุปลักษณ์ชีวิตว่าเป็นสินค้าและอุปมาว่าชีวิตเหมือนปลาในตู้เลี้ยงที่ได้รับน้ำและอาหารจำกัด นับเป็นการแสดงให้เห็นถึงความน่าสะเทือนใจสำหรับมนุษย์คนหนึ่งที่ขาดอิสรภาพและมีร่างกายซึ่งกลายเป็นสินค้าที่ซื้อขายกันอย่างไร้คุณค่า สะท้อนถึงความรู้สึกหมดหวังในชีวิตเมื่อตัวละครตระหนักได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนได้ถูกทำลาย เป็นความหดหู่ที่เกิดจากการถูกกระทำซ้ำเติมจนชีวิตไร้ค่า ดังปรากฏในเรื่องสั้น มหกรรมแห่งชีวิต ตอนหนึ่งว่า

นางเรียนรู้ความหื่นกระหายของผู้ชาย ความเจ็บปวดที่ต้องจำทนและความอับอายที่ไม่อาจเก็บมาใส่ใจ ตัวของนางคือสินค้า สิทธิ์ขาดทุกประการเป็นของผู้ซื้อ ร่างกายนางคือสนาม

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)
E-mail : parichart.ssj@gmail.com

ความสำราญสำหรับผู้ชายมากหน้าหลายตา ผลัดเปลี่ยนเวียนกันมาเปลื้องกำหนัด หลายร้อยหลายพันครั้งผ่านไป ใจนางชาชินต่อความเจ็บและความอาย กับชีวิตที่เหมือนปลาในตู้เลี้ยงได้รับน้ำและอาหารจำกัด นางจมอยู่กับบ้านสองหลังหลายปี จนกระทั่งถูกขายต่อไปยังเมืองอื่น

(มหกรรมแห่งชีวิต ใน รวมเรื่องสั้นนาฏกรรมแห่งชีวิต หน้า 175-176)

สายน้ำเชี่ยวที่มองไม่เห็นพัดพากอสวะไร้แรงขัดขืนใต้ลงไปเรื่อย ๆ ผ่านเมืองที่นางไม่รู้จักเมืองแล้วเมืองเล่า และสินค้าในตัวนางผ่านการชำเรานับครั้งไม่ถ้วน ค่าตัวนางลดต่ำลงจนเทียบได้กับราคาปลาในตลาดสด ความเศร้าซึ่งเกาะอยู่ในหัวใจเหมือนกลายเป็นสนิม คราบของมันหนาขึ้นแต่กลายเป็นสิ่งคุ้นเคยเหมือนอวัยวะอีกชิ้นหนึ่ง เช่นเดียวกับความทุกข์ซึ่งไม่ต่างกับเงาทาบทับอยู่เหนือเส้นทางชีวิตนางตราบนิรันดร์

(มหกรรมแห่งชีวิต ใน รวมเรื่องสั้นนาฏกรรมแห่งชีวิต หน้า 176)

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของหญิงโสเภณีที่ถูกทำลาย ยังสื่อผ่านการอุปมาเปรียบเทียบร่างกายว่าเป็นสินค้าที่ผ่านการใช้งานนับครั้งไม่ถ้วนทำให้ราคาของเรือนร่างลดต่ำลงพอ ๆ กับราคาปลาในตลาดสดที่ราคาจะถูกลงเมื่อความสดลดหายไป ชีวิตที่พานพบกับความเศร้าเป็นระยะเวลานานจึงเหมือนสนิมที่เกาะอยู่ในหัวใจ การอุปมาความเศร้าว่าเหมือนสนิมช่วยให้อารมณ์เศร้ามั่นคงขึ้น เนื่องจากสนิมเป็นคราบที่เกาะติดและทำลายเนื้อแท้ของวัตถุให้เกิดความเสียหาย และเมื่อเป็นคราบสนิมของความเศร้าที่เกาะติดหัวใจ ยิ่งเป็นการเน้นย้ำให้เห็นว่าความเศร้ารันทดจะเกาะติดและกัดกร่อนดวงชีวิตให้ผุพังลงเรื่อย ๆ ประชาคม ลุนาชัย จึงมองชีวิตของหญิงโสเภณีว่าเป็นเพียงกอสวะที่ไร้คุณค่าและไร้ประโยชน์เมื่อวันเวลาได้ผ่านไป

ประชาคม ลุนาชัย ยังได้นำเสนอภาพชาวประมงซึ่งถูกทำลายศักดิ์ศรี เพราะการถูกดูหมิ่นจากคนบนฝั่ง จะเห็นได้จากตอนหนึ่งในนวนิยายเรื่องคนข้ามฝัน ซึ่งตัวละครชาวประมง ได้กล่าวไว้ว่า

“ใช่ วันนี้เอ็งอาจไม่คิดว่าชีวิตจะดีขึ้นกว่าเดิมได้ มันมองไม่เห็นทางจริง ๆ ทางที่เราเดินอยู่เหมือนไม่มีที่ว่างสำหรับเกียรติและความภาคภูมิใจ คนน้ำเค็มอย่างเราจะเป็นอื่นได้อย่างไร นอกจากตกเป็นเหยื่อการดูถูกดูแคลนของคนฝั่ง ตอนแรก ๆ เราอาจหงุดหงิดต่อต้านและไม่ยอมรับ พอนานเข้าเราก็ชาชิน...”

(นวนิยายคนข้ามฝัน หน้า 166)

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)
E-mail : parichart.ssj@gmail.com

ความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจเกิดจากการถูกหยามเกียรติเพียงเพราะพวกเขาเป็น “คนน้ำเค็ม” เป็นการอุปลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงชีวิตที่อยู่ไกลจากความล้ำสมัยของสังคมเมือง ชีวิตที่อยู่กับ ท้องทะเลที่มีแต่น้ำกับฟ้าจึงเงียบเหงาและเศร้าสร้อย อารมณ์น้อยเนื้อต่ำใจมาจากการที่มนุษย์ถูก อุปลักษณ์ว่าเป็น “เหยื่อ” ของการดูถูกดูแคลน ทำให้พวกเขาคิดว่า “ทางที่เราเดินอยู่เหมือนไม่มี ที่ว่างสำหรับเกียรติและความภาคภูมิใจ” แปรเปลี่ยนเป็น “หงุดหงิดต่อต้านและไม่ยอมรับ” แต่ท้ายสุดก็จบด้วยความว่า “พอนานเข้าเราก็ชาชิน” คำว่า ชาชิน ไม่ได้มีความหมายในทางบวก แต่ความชาชินเป็นการแสดงถึงความเปลี่ยนแปลงของอารมณ์ให้คล้ายเครื่องยนต์ที่ไร้วิญญาณ

นอกจากนี้ ประชาคม ลุนาชัย ยังให้ความสำคัญกับธรรมชาติเช่นเดียวกับการให้ความสำคัญกับมนุษย์ จึงเลือกการเปรียบอารมณ์มนุษย์กับการสื่อภาพธรรมชาติควบคู่กันไปอยู่บ่อยครั้ง การใช้บุคคลวัตทำให้ธรรมชาติมีอารมณ์ไม่ต่างจากมนุษย์ ช่วยสื่อพลังทางอารมณ์ให้มีความเข้มข้นมากขึ้น จะเห็นได้จากเรื่องสั้นโศกนาฏกรรม ที่นำเสนอชีวิตของตัวละครเด็กชายวัยเก้าขวบที่มีแม่ป่วยด้วยโรคประหลาดไม่มีหนทางรักษา ยิ่งนานวันอาการยิ่งกำเริบหนักจนร่างกายของแม่มีลักษณะผิดปกติเหมือนมนุษย์ประหลาด เป็นการถ่ายทอดอารมณ์อันน่าสะเทือนใจโดยการใช้บุคคลวัตแสดงให้เห็นว่า ธรรมชาติอันประกอบไปด้วยลมร้อน ฝุ่นทราย เสียงภูเขาร้องไห้ เสียงใบไม้ร่วงกราว เทียบได้กับอารมณ์ที่เต็มไปด้วยความทุกข์ร้อนของมนุษย์ ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

ลมร้อนยังพัดโหมมาไม่หยุด หอบฝุ่นทรายตามซอกบ้านเรือนคลุ้งปลิวว่อน ป่าทั้งป่าเหมือนถูกย้อมด้วยสีน้ำตาลซีดหม่น ตกถึงค่ำคืนเขียมแว่วยินเสียงภูเขาร้องไห้และเสียงใบไม้ที่ร่วงกราวคล้ายดังอยู่ในโพรงสมองของเขา

(โศกนาฏกรรม ใน รวมเรื่องสั้นลูกแก้วสำรอง หน้า 178)

ข้อความข้างต้น ประชาคม ลุนาชัย ใช้บุคคลวัตให้ลมร้อนหอบฝุ่นทรายคลุ้งปลิวว่อนทำให้เห็นถึงความทุกข์ร้อนที่อบอวลไปด้วยความหม่นหมอง เสียงภูเขาร้องไห้ที่ตัวละครได้ยินยามค่ำคืน แสดงถึงความเศร้าสลดที่แม้แต่ภูเขาซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนความแข็งแกร่งหนักแน่นก็ยังมีความอ่อนแอจนต้องร่ำไห้ไปกับเรื่องราวที่ตัวละครได้ประสบพบเจอ อีกทั้งเสียงใบไม้จำนวนมากที่ร่วงกราวลงอย่างรวดเร็วถูกนำมาอุปมาเปรียบเทียบกับเสียงที่ดังอยู่ในโพรงสมอง ผู้อ่านจึงเข้าใจ

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)
E-mail : parichart.ssj@gmail.com

ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครที่สามารถรับรู้ได้ว่า วันเวลาได้ผ่านไปและสังขารร่างกายของแม่ก็ได้ร่วงหล่นตาม

เหตุการณ์อีกตอนที่สร้างความหดหู่สะเทือนใจอย่างมาก คือตอนที่แม่ถูกนำไปออกงานประจำจังหวัดจนถูกขโมยไป ส่วนพ่อถูกจับไปขังคุก ดังข้อความว่า

“แม่มึงถูกคนขโมยไปแล้วไอ้เขียม” ผู้ใหญ่แจ้งข่าวร้ายด้วยสีหน้าเรียบเฉย

“แล้วพ่อผมล่ะ” เด็กน้อยถามขึ้นรวดเร็ว

“พ่อมึงถูกจับขังคุก”

เขียมได้ฟังแล้วสะท้านไปทั้งร่าง ใบไม้ร่วงไปทั้งป่าแล้ว ลมร้อนครวญครางราวกับโลกทั้งโลกร้องไห้

(โศกนาฏกรรม ใน รวมเรื่องสั้นลูกแก้วสำรอง หน้า 183-184)

ตัวอย่างข้างต้นนี้ ผู้เขียนให้แม่ถูกขโมยไปเป็นการอธิบายให้เห็นสภาพมนุษย์เหมือนสินค้าไร้อารมณ์และความรู้สึก เมื่อสินค้าที่ชำรุดผิดสภาพกลายเป็นของมีราคาด้วยความแปลกแตกต่างสินค้าจึงถูกขโมย ความเป็นคนของแม่จึงถูกทำลายลงด้วยน้ำมือของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพราะคุณค่าของความเป็นมนุษย์สูญหายไป เมื่อมนุษย์ถูกตีราคาเหมือนสิ่งของ เมื่อเด็กชายได้ฟังคำตอบ นอกจากตัวของเขาจะรู้สึกสะท้านไปทั้งร่างแล้ว แม้แต่ธรรมชาติก็เหมือนจะร่วมรับรู้ในความทุกข์โศกของเขาที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น ใบไม้ที่ร่วงไปทั้งป่าจึงไม่ต่างจากการสูญเสียพ่อแม่จนไม่เหลือใคร การนำบุคคลวัตและอุปมาให้ลมร้อนครวญครางราวกับโลกร้องไห้ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าแม้แต่ธรรมชาติก็ยังร่วมรับรู้ถึงความเจ็บช้ำในจิตใจของตัวละคร

ไม่เฉพาะภาพของหญิงโสเภณีและชาวประมงเท่านั้นที่นับเป็นกลุ่มคนปลายแถวของสังคม ชาวสวนก็ยังเป็นกลุ่มคนอีกอาชีพหนึ่งที่ได้รับความไม่เป็นธรรมในสังคม เป็นชีวิตสมถะที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อคนกลาง ถูกบีบคั้นกดดันจนกลายเป็นความขื่นแค้นอย่างแสนสาหัส ดังข้อความว่า

ราคาพืชสวนตกต่ำที่สุดในรอบหลายปี ชาวสวนพร้อมใจกันนำพุทรามาเททิ้ง ประชดพ่อค้าคนกลางที่กดราคา เขายืนมองพุทราเน่าที่กองกันสูงเป็นภูเขา กลิ่นเหม็นเปรี้ยวโชยตลบอบอวล คืนนั้นเขานอนฝันเห็นหยาดน้ำตาชาวสวนไหลพุ่งออกมาไม่หยุด จนในที่สุดหยาดน้ำตาแห่งความขื่นแค้นไหลรวมกันเป็นบึงกว้าง...กว้างออกไปเรื่อย ๆ

(นวนิยายกลางทะเลลึก หน้า 235)

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)
E-mail : parichart.ssj@gmail.com

ตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนกล่าวถึงชาวสวนพุทราที่ถูกพ่อค้าคนกลางกดราคาสินค้า ส่งผลให้รายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต แต่ไม่สามารถต้านทานอำนาจหรืออิทธิพลเหล่าได้ เมื่อชาวสวนหมดหนทางต่อสู้ สิ่งเดียวที่พวกเขาจะทำได้นั่นคือการประท้วง เพื่อระบายความขื่นแค้นที่มีอยู่ในใจให้ออกมา โดยใช้อติพจน์เปรียบน้ำตาแห่งความขื่นแค้นของชาวสวนว่าได้ไหลรวมกันเป็นบึงกว้างซึ่งกว้างออกไปเรื่อยๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ภาพพจน์ที่ประชาคม ลุนาชัย นำเสนอทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่ดำเนินไปด้วยกัน เป็นเสมือนมิตรที่ร่วมรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ เห็นใจและทุกข์โศกไปกับชะตากรรม ทำให้รู้สึกว่าธรรมชาติยังมีความเป็นมิตรมากกว่าเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเสียอีก ภาพพจน์ที่นำมาใช้จึงเป็นกลศิลป์สำคัญในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกเบื้องลึกออกสู่ผู้อ่าน เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการทำความเข้าใจระหว่างผู้เขียนและผู้อ่านได้รวดเร็วขึ้น นับเป็นกระบวนการส่งสารและรับสารที่มีประสิทธิภาพได้อย่างดียิ่ง

บทสรุป

การวิเคราะห์เรื่องสั้นและนวนิยายของประชาคม ลุนาชัย ทำให้เห็นว่าคำ ความและภาพพจน์ที่ประชาคม ลุนาชัย นำมาสอดร้อยกันกลายเป็นกระบวนการจินตภาพที่ทำให้เกิดความเข้าใจอารมณ์ของกลุ่มคนปลายแถวได้อย่างลึกซึ้ง ประชาคม ลุนาชัย ไม่เพียงแต่บอกว่าความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการถูกเหยียดหยามรังแกคือความไม่เป็นธรรมเท่านั้น แต่ยังบอกให้รู้ว่าสิ่งที่ขาดหายไปจากอารมณ์ความรู้สึกและจิตวิญญาณคือมิตรภาพระหว่างเพื่อนมนุษย์ การผสานกันระหว่างคำ ความ และภาพพจน์ ได้กลายเป็นกระบวนการจินตภาพที่ทำให้มองเห็นอารมณ์ภายในของมนุษย์ว่า แท้จริงแล้วกลุ่มคนปลายแถวไม่ได้รู้สึกตื่นเต้นทะยานอยากกับโลกแห่งเทคโนโลยีและบริโภคนิยม แต่สิ่งที่ขาดหายไปสำหรับเขาคือ ความเป็นมนุษย์ที่ประกอบด้วยเลือดเนื้อ จิตวิญญาณ ศักดิ์ศรี และความสุขที่สมบูรณ์ด้วยความรักของเพื่อนมนุษย์ ดังที่อังคาร กัลยาณพงศ์ กล่าวไว้ในรวมบทกวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์ บทหนึ่งว่า “อนิจจาน่าเสียดาย ฉันทำชีวิตหายครึ่งหนึ่ง ส่วนที่สูญนั้นลึกซึ้ง มีน้ำผึ้งบุหงาลดามาลย์” (อังคาร กัลป์ยาณพงศ์, 2529, 149) วรรณกรรมของประชาคม ลุนาชัย ทำให้เข้าใจได้ว่าความเศร้าอันยิ่งใหญ่สำหรับมนุษย์คือจิตวิญญาณที่ถูกทำลายนั่นเอง

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)
E-mail : parichart.ssj@gmail.com

บรรณานุกรม

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, หม่อมหลวง. (2543). **วิเคราะห์รสวรรณคดีไทย** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ศยาม.

ประชาคม ลุนาชัย. (2542). **นาฏกรรมแห่งชีวิต** (พิมพ์ครั้งแรก). กรุงเทพฯ: สหการคนวรรณกรรม.

_____. (2548). **ลูกแก้วสำรอง** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มติชน.

_____. (2550). **เขียนฝันด้วยชีวิต** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มติชน.

_____. (2552). **คนข้ามฝัน** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มติชน.

_____. (2553). **กลางทะเลลึก** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: เอโนเวล.

_____. (2553). **คนเล็กหัวใจมหึมา...มหาสมุทร** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เพื่อนดี.

ภาคย์ จินตนมัย. (2543, 23-29 กรกฎาคม). ชาวกรุง 2000.

สกุล บุณยทัต. (2540,สิงหาคม). วรรณวิจารณ์ **กรุงเทพธุรกิจ จุดประกายวรรณกรรม**. 10(3232), 6.

สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา. (2549). **เจิมจันทน์กังสดาล : ภาษาวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทย**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อังคาร กัลยาณพงศ์. (2529). **รวมบทกวีนิพนธ์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : รุ่งแสงการพิมพ์.

อิราวดี ไตลังคะ. (2543). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)
E-mail : parichart.ssj@gmail.com

ผู้เขียน

อาจารย์ปาริชาต เซียะคง

อาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
1 หมู่ 4 ตำบล ท่างิ้ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช รหัสไปรษณีย์ 80280
E-mail : parichart.ssj@gmail.com